

"GEYL EN VLAANDEREN. Uit het archief van prof. dr. P. Geyl. Brieven en notities, uitgegeven door drs. P. van Hees en dr. A.W. Willemsen". Deel 1 1911-1927. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen, Utrecht, 1973, 496 p. Mens en Tijd. Documenten onder redactie van prof. dr. K. Van Isacker.

Het valt niet te ontkennen dat de Vlaamse beweging "in" is. Het gaat hier niet enkel om een reeks min of meer vulgariserende uitgaven als "De Vlamingen" van Manu Ruys, "Vlaamse problemen historisch toegelicht" of de encyclopedierage ("Twintig eeuwen Vlaanderen" of het onlangs verschenen eerste deel van de "Encyclopedie van de Vlaamse Beweging"). Tevens werd de behoefte gevoeld aan degelijke wetenschappelijke studies, vnl. van de periode van het interbellum. Aan de lakune hierin heeft men ondertussen pogen te voldoen door de inmiddels tot standaardwerken gepromoveerde studies van Willemsen en Elias. Dat dit onderzoeksterrein: Vlaanderen 1914-1940 geenszins volledig afgegraasd is bewijst nu wel de uitgave van "Geyl en Vlaanderen" door dr. A.W. Willemsen en drs. P. van Hees.

Het betreft hier het eerste deel van een, naar men zich voorgenomen heeft, drieledige bloemlezing uit de Vlaamse en Groot-Nederlandse korrespondentie van professor dr. P. Geyl (†1966). Geyl, een intens beoefenaar van de helaas in de eeuw van de techniek verzwonden brieveschrijfkunst, heeft met het oog op latere publikatie trouwens zelf steeds zijn archief bijzonder goed op orde gehouden. Dit deel beslaat de periode 1911-1927, de twee volgende respectievelijk de periode 1928-1932 en 1933-1966. De bewerkers motiveren deze - althans op het eerste gezicht - eigenaarde indeling vanuit het oogpunt van de "frequentie van Geyls betrekkingen met Vlamingen en Groot-Nederlanders" (1).

Ontegensprekelijk is de uitgave van een keuze uit de rijke briefwisseling van Geyl een bijzonder lovenswaardig initiatief. Voor de historicus op het terrein van de hedendaagse geschiedenis, die zich steeds voor het probleem van de ontoegankelijkheid van "recent" bronnenmateriaal gesteld ziet, kunnen de archieven van een zo veelzijdige persoonlijkheid als die van Pieter Geyl een schat aan gegevens opleveren. De uitgave beantwoordt aan een algemene trend, een behoefte waaraan ook de uitgevers van de bijdragen tot het Huysmans- en Van Cauwelaert-onderzoek gevolg hebben gegeven.

Hoewel Geyls eerste contact met Vlaanderen dateert van 1910-11, behoort 99% van de opgenomen korrespondentie tot de

(1) *Geyl en Vlaanderen*, 6.

naoorlogse periode, vnl. tot de jaren 1921, '25, '26, '27. Uitgangspunt voor de hele korrespondentie werd de oprechte bewondering en sympathie die Geyl koesterde t.o.v. de tot in 1923 gevangen aktivist Dr. Antoon Jacob, wat zich uit in de overvloedige korrespondentie met hem (25% van het totaal) waaraan in 1925 plots een einde komt. Voortaan wisselt Geyl het meest van gedachten met Vos en L. Picard, wat een regelmatig opduikende korrespondentie met andere personen als Drion (direkteur van het Nationaal Bureau voor Documentatie over Nederland, te Den Haag), Borginon, Van Es (bestuurslid van de Dietsche Bond en het ANV, groep Nederland) of L. Simons (oprichter Wereldbibliotheek) niet uitsluit.

Op die wijze worden gegevens geboden, niet alleen over de Groot-Nederlandse beweging, maar ook over de interne geschiedenis van het Vlaamsche Front. Geyl, die de historische fundering van het Groot-Nederlandisme wist te integreren in zijn politieke overtuiging, was alles behalve een passieve getuige. Er ontstond een permanente interactie tussen de denkbeelden van Geyl en zijn Vlaamse vrienden. Door zijn voortdurende kontakten met Vos, L. Picard, e.a. bleef hij in voeling met het Vlaams-nationalisme, drukte er zelfs mee zijn stempel op. Zowel als Groot-Nederlands historicus, als als buitenlander die van op afstand vaak een klaardere kijk wist te ontwikkelen op wat zich in Vlaanderen afspeelde en als vriend verzocht Vos hem om zijn mening, om raad.

Welke zijn de grote krachtlijnen die naar voor treden uit deze ca. 10-jarige briefwisseling ?

- Binnen de partij had men in de eerste jaren na de oorlog af te rekenen met de moeilijke assimilatie van aktivisten en oudstrijders binnen "Het Vlaamsche Front". De spanning kulmineerde, in november 1921, in het meningsverschil rond de opportuniteit van de kandidatuur voor de parlementsverkiezingen van Herman Vos. Jacob wierp vanuit de gevangenis zijn moreel gewicht ervoor in de schaal. Vos gaf er echter geen gevolg aan, zich schikkend naar de partijleiding die het ogenblik nog niet rijp achtte voor de kandidatuur van een aktivist. Daar zowel Jacob als Vos hun nood kwamen klagen bij Geyl, bestaat hierover een uitgebreide korrespondentie. Jacob vertoonde toen al de neiging tot een dogmatische onplooibaarheid, waarvoor Geyl hem waarschuwde. Het probleem stelde zich weer met de verkiezingen van 1925 toen nogmaals de vraag rees naar de kandidatuur van een aktivist : Borms. Het werd de aanleiding voor een spijtige geschiedenis tussen Jacob en Vos waardoor de vriendschap teniet werd gedaan en ook de goede verstandhouding met Geyl (koos stelling voor Vos) verbroken werd.

- Naar buiten uit trad de partij in een dubbele konfliktsituatie met enerzijds de minimalisten en anderzijds de nimmer aflatende kritiek van "Vlaanderen". Volgens hen moesten "de lauwe neo-belgicisten met striemende zweepslagen uit de Vlaamsche tempel gedreven worden" (2). Het kultureel Groot-Nederlandisme van Geyl en Vos zette immers net de stap naar de politieke realisatie ervan niet. Zowel het konflikt met Jacob als de gespannen verhouding van de "Vlaanderen"-groep vond zijn oorsprong in het in afzondering gegroeide doktrinarisme van de van de wereld afgesloten outsider.
- De discussiepunten zijn geplaatst tegen de achtergrond van het geheel van Geyls Groot-Nederlandse activiteiten, zijn onafgebroken pogen begrip te wekken voor de Vlaamse zaak in het buitenland en de amnestie- en Vlaamse kwestie te internationaliseren.

Willemsen (3) heeft voor zijn hoofdstuk over "Het Vlaams-nationalisme, 1919-1929" het archief van Geyl overvloedig geraadpleegd. Waar hij besluit dat "de interne verhoudingen in de Vlaamse beweging werden... volledig beheerst door de tegenstelling tussen minimalisten en nationalistes" (4), dringt zich ook uit deze selectie van brieven die konklusie op, van een spanningsveld dat ligt op louter Vlaams terrein. De gedachtenwisseling speelt zich inderdaad af, voor een groot deel, op het soms vrij abstrakte vlak van de kulturele Noord-Zuid betrekkingen, de betekenis en de zin van het Vlaams-nationalisme en een Vlaams-nationalistische partij. Het is opvallend dat een socialist als Vos, een radikaal liberaal of socialist als Geyl vol overgave "aan Vlaamse beweging deden", maar slechts sporadisch de correlatie legden met het sociaal-ekonomisch aspekt ervan. Is het een gevolg van de keuze van de brieven of bewogen de gedachtenwisselingen zich inderdaad op reintheoretisch vlak? Vos behoort nochtans tot degenen die zich het minst bezondigd hebben aan holle Vlaams-nationalistische retoriek en romantiek.

Hoewel de opstellers voor een leidraad bij de konsultatie gezorgd hebben onder vorm van de "Inleiding. Geyl en Vlaanderen" (5), toch geeft de weergave van bijna 200 brieven (hoewel voorzien van verklarende noten) waarbij slechts de chronologische opeenvolging als maatstaf voor ordening gefungeerd heeft, een onoverzichtelijke indruk. Een ordening in enkele hoofdstukken, aan de hand van de belangrijkste discussiethema's, ingebouwd in de verklarende context, ware misschien toch

(2) A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940*, Utrecht, 1969.

(3) *Geyl en Vlaanderen*, 287, nr. 93, brief van Geyl aan Drion, 7 oktober 1925.

(4) A.W. WILLEMSSEN, o.c., p. 211.

(5) *Geyl en Vlaanderen*, pp. 10-27.

duidelijker geweest. Is dit er misschien ook de oorzaak van dat het belang van diepgaande sociaal-ekonomische structuurveranderingen, de reakties op de fascisering van de groep Van Severen, het in vraag stellen van een godsvredepartij zo weinig naar voor treedt? Of ligt het aan het selektie van de of de aard van de briefwisseling zelf? Sporadisch komt deze problematiek wel aan bod, vb. wanneer Jacob er over nadenkt naar de werkliedenpartij te gaan (hij was geen lid van de frontpartij) (6), waar Geyl in een ogenblik van vertwijfeling meent dat "het op zichzelf zoo aantrekkelijk denkbeeld van één algemeene Vlaamsche partij ten doode opgeschreven is, dat de Frontpartij, die toch niet alleen aan een verkeerd grondbeginsel maar ook aan slechte leiding heeft geleden, geen tweede kans krijgt,..." (7).

Dit neemt niet weg dat uitgekeken wordt naar de publikatie van het volgend deel (1928-1932), de kisisperiode waarbinnen zich de grote volta's van het Vlaams-nationalisme voltrokken, tegen de achtergrond van het begin der ekonomische kisis, en hoe dit alles Geyls relaties met Vlaanderen beïnvloed heeft.

Mieke SERTYN
Navorsingsstagiair N.F.W.O.

(6) *Geyl en Vlaanderen*, pp. 229-230. Brief van Geyl aan Jacob, nr. 66, 18 september 1923.

(7) *Geyl en Vlaanderen*, pp. 225-226. Brief van Geyl aan Jacob, nr. 65, 11 september 1923.